

TOS informatiepunt

Behoeftetepeiling interne professionals

Kijk voor meer informatie over dit project op www.Deelkracht.nl/projecten bij TOS 0-5

Contact: a.kerkhoff@auris.nl

Datum: 22-03-2022

1. Inleiding

Deze behoeftepeiling is uitgevoerd in het kader van het Deelkrachtproject TOS-informatiepunt. In dit project beogen we een online informatiepunt op te richten waarop betrouwbare en actuele informatie over TOS te vinden is voor mensen met TOS, ouders van kinderen met TOS en voor professionals. Nu is informatie over TOS op het internet versnipperd, moeilijk te vinden, niet altijd actueel en niet altijd betrouwbaar.

Het doel van deze behoeftepeiling is zicht krijgen op de informatiebehoefte op het gebied van TOS van interne professionals. Dit zijn professionals die werkzaam zijn bij een van de sectororganisaties (Auris, Kentalis, NSDSK, Pento, Adelante, etc.) die onderwijs en zorg bieden aan kinderen en jongeren met TOS en/of doof-/slechthorendheid. Aan hen is gevraagd welke informatie zij belangrijk vinden voor een online TOS-informatiepunt. De informatiebehoefte is opgehaald door middel van een online enquête. In deze rapportage staan de resultaten van de behoeftepeiling onder interne professionals beschreven.

2. Methodologie

2.1 Ontwerp & verspreiding online enquête

Door middel van een online enquête is de informatiebehoefte van interne professionals uitgevraagd. De vragenlijst is ontwikkeld door leden de projectgroep en ingebouwd in Unipark. Als pilot is de vragenlijst voorgelegd aan een aantal interne professionals en de communicatiedeskundige van Deelkracht. Zij hebben aanvullingen en feedback gegeven die zijn verwerkt in de finale vragenlijst. In bijlage 1 is de uiteindelijke enquête weergegeven zoals professionals die te zien kregen.

Via de interne communicatiekanalen van de organisaties is de link naar vragenlijst gedeeld met de professionals.

In de enquête is professionals gevraagd:

- voor welke vragen zij zouden willen doorverwijzen naar een digitaal informatiepunt
- welke onderwerpen zij belangrijk vinden voor het informeren van cliënten en hun ouders, en externe professionals
- welke onderwerpen zij belangrijk vinden voor hun eigen informatiebehoefte
- of zij behoefte hebben aan samenvattingen van wetenschappelijk onderzoek/literatuur, filmpjes over kinderen en jongeren met TOS en/of een forum
- welke informatie zij liever in een andere vorm (dan via een digitaal informatiepunt) willen ontvangen of verstrekken.

2.3 Respondenten

In totaal hebben 213 professionals deze vragenlijst ingevuld. De meeste respondenten zijn werkzaam bij Kentalis (33%), Auris (33%) en NSDSK (14%). Daarnaast zijn professionals werkzaam bij Pento (10%), Adelante (5%), Mgr. Hanssen (3%) en Libra (2%).

De vragenlijst is het vaakst ingevuld door logopedisten/linguïsten, gevolgd door pedagogisch/ambulant behandelaren, gedragsdeskundigen, onderwijsprofessionals, professionals werkzaam in een organisatorische functie en een KF audioloog. Zie tabel 2 voor een overzicht van de functiegroepen en hun aantal werkjaren.

Functie	Aantal (%)	Gemiddeld aantal jaar werkzaam	Range werkzaam
Logopedist / Linguïst	61 (29%)	13,3 jaar	0-40 jaar
Pedagogisch behandelaar, ambulant behandelaar, systeembehandelaar (zorg)	56 (26%)	9,2 jaar	1-22 jaar
Gedrags(des)kundige	40 (19%)	8,1 jaar	2-23 jaar
AB / AD (onderwijs)	23 (11%)	7,9 jaar	1-21 jaar
Leerkracht (V)SO	16 (7%)	8,6 jaar	0-20 jaar
Organisatorische functies	16 (7%)	6,9 jaar	0-14 jaar
Overige medewerkers AC (bijv. audioloog)	1 (0.5%)	4 jaar	n.v.t.

Tabel 2. Verdeling respondenten per functiegroep met gemiddelde en range van aantal werkjaren.

3. Resultaten

3.1. Voor welke vragen wil je doorverwijzen naar een informatiepunt?

Professionals hebben ingevuld welke vragen zij krijgen van ouders en externe professionals waarvoor ze zouden willen doorverwijzen naar een digitaal informatiepunt. De vragen waarvoor professionals willen doorverwijzen zijn divers. Tabel 3 geeft een overzicht van vragen die zowel door ouders als externe professionals worden gesteld (zie bijlage 2 voor alle vragen per onderwerp).

Onderwerp	Toelichting
Concrete tips en adviezen	<ul style="list-style-type: none"> • Waarom ondersteunende gebaren inzetten bij TOS? • Waarom zijn pictogrammen belangrijk voor kinderen met TOS? • Waarom is voorlezen belangrijk?
Onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> • Wat biedt cluster 2 extra t.o.v. het regulier onderwijs? • Wat zijn de gevolgen van TOS op het onderwijs op korte en lange termijn voor leerlingen? • Is er een TOS-verklaring voor eindexamenleerlingen? • Informatie over verschillende onderwijstypen (cluster2-, SBO, ZMLK, etc.).
Meertaligheid	<ul style="list-style-type: none"> • Is meertaligheid de oorzaak van TOS? • Hoe wordt TOS bij meertaligheid gediagnosticeerd? • Wat zijn de verschillen tussen TOS en de NT2-ontwikkeling?
TOS & co-morbiditeit	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn de mogelijkheden voor dyslexieonderzoek? • Wanneer is er sprake van TOS en wanneer van ASS? • Wanneer is er sprake van TOS en wanneer van AD(H)D?

TOS en bijkomende problemen	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe kun je vroegtijdig inspelen op bijkomende problematiek op het gebied van: <ul style="list-style-type: none"> - motoriek - zindelijkheid - executieve functies - sensorische informatieverwerkingsproblematiek - spelontwikkeling - spraakontwikkeling
Diagnose en toelating	<ul style="list-style-type: none"> • Waarom een vermoeden TOS? • Waarom is herhalingsonderzoek nodig? • Mag een logopedist uit de vrije vestiging de diagnose TOS stellen? • Wat houdt een TOS-diagnose in? • Waar heb je recht op bij diagnose TOS? • Hebben alle kinderen op de behandelgroep ook echt TOS?
Behandeling	<ul style="list-style-type: none"> • Wat doet een peuterbehandelgroep voor kinderen met TOS?
Routes/trajectverloop	<ul style="list-style-type: none"> • Op basis van welke criteria/argumenten wordt een arrangement toegekend? • Hoe verloopt het traject van vermoeden TOS naar plaatsing op een intensieve setting? • Wanneer consultatie en advies aanvragen?
Sociale kaart	<ul style="list-style-type: none"> • Waar terecht voor onderzoek, zorg en onderwijs? • Welke behandeling wordt waar geboden? • Welke organisaties zijn er in de regio en wat zijn de verschillen?
Wat is TOS?	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn de kenmerken van TOS? • Hoe vaak komt het voor? • Wat betekent het voor een kind (in het dagelijks leven)? • Ligt het aan ouders? • Is TOS erfelijk? • Is het aangeboren?
Gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> • Welk ongewenst gedrag kan worden verklaard vanuit TOS? • Hoe ga je hiermee om? • Wat zijn de gevolgen van TOS voor de sociaal-emotionele ontwikkeling per leeftijdsfase? • Hoe kunnen wij kind helpen in de aansluiting bij leeftijdgenoten/vriendschappen? • Hoe kan ik het kind helpen bij het uiten van emoties om frustratie te voorkomen?
TOS en lezen	<ul style="list-style-type: none"> • Heeft TOS invloed op de leesontwikkeling? • Hoe gaan we daar mee om? • Wat kan ik doen om het kind te helpen met begrijpend lezen? • Wat is de invloed van TOS op spelling?

Prognose / toekomst	<ul style="list-style-type: none"> Hoe ontwikkelt TOS zich over tijd? Wat is het toekomstperspectief voor kinderen met TOS? Gaat TOS over?
Wetenschappelijk onderzoek (voor professionals om te lezen/ voor ouders om naar te verwijzen)	<ul style="list-style-type: none"> Wat zijn de meest recente inzichten? Praktijkgerichte informatie over wetenschappelijk bewijs bij TOS en spraakstoornissen Relatie literatuur en toepassing in de praktijk Lopend onderzoek m.b.t. TOS.
Normale spraak-/taalontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> Mijlpalen taalontwikkeling per leeftijdsfase uitleg taalgevoelige periode

Tabel 3. Overzicht vragen van ouders en externe professionals waarvoor interne professionals zouden willen verwijzen naar een digitaal informatiepunt.

In tabel 4 staan vragen die specifiek door externe professionals worden gesteld en waarvoor interne professionals graag zouden verwijzen naar een digitaal informatiepunt (zie bijlage 3 voor een overzicht van alle vragen).

Onderwerp	Toelichting
Onderwijs	Wat zijn zwakke en sterke vaardigheden van leerlingen met TOS en hoe kun je deze inzetten in het onderwijs?
Behandeling	Wat is de effectiviteit van behandeling?
Herkennen/signaleren	Wanneer kun je bij zorgen over de taalontwikkeling nog wel afwachten?
Meertaligheid	Wat kunnen we het beste adviseren bij meertaligheid en TOS?
Diagnostiek	Moet een vermoeden TOS altijd worden omgezet naar een diagnose?
Verwijzen	Wie mag verwijzen en wanneer?
Overige	Hoe lees en interpreteer je een logopedisch verslag?
Oudergesprekken	Hoe betrek ik niet-westerse ouders meer bij de behandeling?
Wat is TOS	Wat is het verschil tussen een primaire en secundaire TOS?

Tabel 4. Overzicht van vragen specifiek gesteld door externe professionals.

Daarnaast zijn er nog vragen die specifiek door ouders worden gesteld en waarvoor professionals graag willen verwijzen naar een digitaal informatiepunt. Deze staan in tabel 5 (zie bijlage 4 voor een overzicht van alle vragen van ouders).

Onderwerp	Toelichting
Concrete tips en adviezen	Wat zijn tips voor de communicatie met mijn kind met TOS?
Onderwijs	Kan mijn kind van het speciaal onderwijs af als het er eenmaal op zit?
Psycho-educatie / onbegrip	Hoe kun je familieleden vertellen over TOS?
Vrije tijd	Handvatten en adviezen voor trainer/coach
Meertaligheid	Is mijn kind in de war door meertaligheid?
Behandeling	Hoe krijgt mijn kind hulp zonder diagnose?
Herkennen/signaleren	Waarom is vroege signalering/interventie belangrijk?
Gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling	Hoe kan ik contact met leeftijdgenoten in de woonomgeving stimuleren?
Wat is TOS	Is een TOS aantoonbaar met MRI of CT-scan?

Tabel 5. Overzicht van vragen die door ouders worden gesteld.

Als laatste zijn er nog enkele vragen die specifiek door cliënten worden gesteld en waarvoor professionals zouden willen verwijzen naar een digitaal informatiepunt (zie tabel 6). Zie bijlage 5 voor een overzicht van alle vragen van cliënten.

Onderwerp	Toelichting
Psycho-educatie / onbegrip	Hebben andere kinderen dezelfde ervaring als ik?
Behandeling/begeleiding	Hoe krijg ik de chaos uit mijn hoofd?
Onderwijs	Waarom moet ik uit de klas (bij een onderwijsarrangement)?

Tabel 6. Overzicht van vragen die door cliënten worden gesteld.

3.2. Onderwerpen van belang voor het informeren van cliënten en/of hun ouders

Professionals is gevraagd welke onderwerpen zij belangrijk vinden voor het informeren van cliënten en hun ouders. Tabel 7 geeft een overzicht van welke onderwerpen en hoe vaak deze onderwerpen door interne professionals zijn genoemd. De onderwerpen die het vaakst worden genoemd zijn: onderwijs (40x), behandeling/begeleiding (35x), wat is TOS (35x) en ervaringsverhalen van ouders, kinderen en jongeren (33x).

Onderwerp	N
Onderwijs	40
Behandeling / begeleiding	35
Wat is TOS	35
Ervaringsverhalen ouders, kinderen, jongeren	33
Concrete tips en adviezen (taalstimulering, opvoeding, communicatie, etc.)	22
Prognose / toekomst	22
Zorg	20
Meertaligheid	20
Gedrag & sociaal-emotionele ontwikkeling	20
Routes/trajectverloop	17
Diagnostiek	16
Lotgenotencontact voor ouders en cliënten zelf	16
Signaleren / herkennen	15
Psycho-educatie voor kinderen en ouders	13
Informatie over TOS per leeftijdsfase	12
Logopedie	9
Sociale kaart	8
Impact TOS	7
Acceptatie - informatie voor ouders en kinderen/jongeren zelf	7
TOS & co-morbiditeit	6
TOS en bijkomende problemen	6
Normale spraak-/taalontwikkeling	6
TOS & de leerontwikkeling	5
Oorzaak TOS	5
Vrijtijdsbesteding kinderen met TOS	4
Uitleg communicatieve redzaamheid	3
Samenwerking (multidisciplinair en met ouders)	3
Prevalentie	3
Erfelijkheid	1

Tabel 7. Overzicht van onderwerpen van belang voor het informeren van cliënten en/of ouders.

3.3. Onderwerpen van belang voor het informeren van externe professionals/verwijzers

Professionals is gevraagd welke onderwerpen zij belangrijk vinden voor het informeren van externe professionals en verwijzers. In tabel 8 staat een overzicht.

Onderwerp	Toelichting
Meertaligheid	<ul style="list-style-type: none"> • Wat is het verschil tussen TOS en meertaligheid? • Hoe te handelen bij meertaligheid?
Herkennen / Signaleren	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn de kenmerken van TOS? • Waarom is vroege signalering belangrijk? • Waar vind ik observatielijsten en hulpmiddelen voor signalering bij kleuters (groep 1/2)? • Wat is belangrijk bij het signaleren van TOS bij oudere kinderen?
Sociale kaart	<ul style="list-style-type: none"> • Waar kun je terecht voor diagnostiek, zorg en onderwijs? • Wat is de positie van sectororganisaties t.o.v. overige organisaties? • Wat is de visie van de sectororganisaties op samenwerking met overige organisaties?
Routes	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe loopt het traject voor aanmelding? • Wanneer heb je waar recht op? • Welke vergoeding is mogelijk vanuit de zorgverzekeringswet? • Wat zijn de routes, criteria en richtlijnen voor zorg en onderwijs?
Onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn de onderwijsmogelijkheden? • Wat zijn de onderwijsbehoeften van een TOS-leerling in het regulier onderwijs? • Welke onderwijsarrangementen zijn er? • Wat zijn handelingsgerichte adviezen voor school? • Wat doet een ambulante begeleider/dienstverlener?
Co-morbiditeit	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn de verschillen/overeenkomsten tussen TOS en ASS, dyslexie, ADHD, angst, trauma, selectief mutisme?
Verwijzen	<ul style="list-style-type: none"> • Wat is de route van verwijzing? • Welke criteria worden gehanteerd? • Waarom vroeg doorverwijzen?
Behandeling	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn de behandelmogelijkheden? • Wat is de inhoud van behandeling? • Wat is een behandelgroep? • Wat is het verschil met een Medisch Kinderdagverblijf / Kinderdagcentrum? • Waarom vroegbehandeling? • Wat is de effectiviteit van de behandeling?
Ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> • Wat heeft iemand nodig aan ondersteuning? • Hoe krijg je zicht op draagkracht en draaglast van een persoon?
Diagnostiek	<ul style="list-style-type: none"> • Wat is (het belang van) differentiaal diagnostiek? • Wat houdt intelligentieonderzoek en logopedisch onderzoek in? • Mogen eerstelijns logopedisten TOS diagnosticeren? • Welke professionals zijn betrokken bij diagnostiek, wie doet wat?

Kennis over TOS	<ul style="list-style-type: none"> • Meer basiskennis en verdiepende kennis over TOS (prevalentie, heterogeniteit, oorzaak, prognose). • Wat betekent TOS voor een kind en voor de communicatie? • Wat is het verschil tussen een taalachterstand en een TOS? • Wat is relevante literatuur?
Contact / intervisie	<ul style="list-style-type: none"> • Waar kun je als professional terecht met vragen? • Met wie kun je sparren over casus?
TOS en andere ontwikkelingsdomeinen	<ul style="list-style-type: none"> • Wat is de invloed van TOS op: <ul style="list-style-type: none"> - Gedrag? - Zelfbeeld? - Identiteitsontwikkeling? - Talentontwikkeling? - Executieve functies? - Theory of Mind? - Auditieve verwerking?
Taalontwikkeling en taalstimulering	<ul style="list-style-type: none"> • Wat zijn belangrijke mijlpalen in de taalontwikkeling? • Wat zijn do's en don'ts in taalstimulering? • Wat zijn do's en don'ts in de communicatie/interactie met kinderen met TOS? • Wat is het belang van ondersteunende communicatie? • Wat zijn tips voor ondersteunende communicatie?
Acceptatie	<ul style="list-style-type: none"> • Rouwverwerking • Empowerment van ouders
Ervaringsverhalen	<ul style="list-style-type: none"> • Voor en door ouders, leerlingen en professionals • Wat zijn succesverhalen uit de praktijk?
Prognose / Toekomst	TOS in de werksituatie

Tabel 8. Overzicht van onderwerpen en vragen van belang voor het informeren van externe professionals en verwijzers.

3.4. Onderwerpen van belang voor de eigen informatiebehoefte

Aan professionals is gevraagd welke onderwerpen zij van belang vinden voor hun eigen informatiebehoefte. De onderwerpen die het vaakst worden genoemd zijn wetenschappelijke literatuur (37x), behandeling (20x), trajectverloop (14x) en meertaligheid (13x). In tabel 9 staat een overzicht van alle onderwerpen en het aantal keer dat een onderwerp is genoemd.

Onderwerp	N
Wetenschappelijk onderzoek / literatuur	37
Behandeling	20
Trajectverloop van diagnostiek en behandeling	14
Meertaligheid	13
(effectieve) behandelmethoden / (nieuwe) interventies	10
TOS en bijkomende (psychische) problematiek	10
Sociale kaart	10
Co-morbiditeit	10
Bruikbare (visuele) materialen die je kunt downloaden	9
Onderwijs	8

Ervaringsverhalen (ook van professionals)	7
Cursusaanbod (na)scholing	6
Concrete tips en adviezen (voor ouders, professionals, cliënten zelf)	6
Psycho-educatie	4
Prognose / toekomst	3
Wet- en regelgeving	3
Filmpjes (ouders van) kinderen met TOS	2
Communicatieve redzaamheid	2
Lotgenotencontact	2
TOS en ontwikkeling op andere domeinen	2
Evaluatie behandeling: hoe gaat het met de cliënten op lange termijn?	2
Overdracht (welke informatie draag je over?)	1
Veiligheid en huiselijk geweld	1
Best practices	1
Identiteitsontwikkeling bij TOS	1
Normale taalontwikkeling	1
Diagnostiek (stellen TOS-diagnose)	1
Vrijtijdsbesteding	1

Tabel 9. Overzicht van onderwerpen die professionals graag op de website zouden zien voor hun eigen informatiebehoefte.

3.5. Behoefte aan samenvattingen van wetenschappelijk onderzoek, filmpjes en/of een forum

Aan professionals is gevraagd of zij behoefte hebben aan Nederlandse samenvattingen van wetenschappelijk onderzoek, filmpjes over kinderen en jongeren met TOS en/of een forum om met andere experts in gesprek te gaan. Van de in totaal 231 professionals geeft 85% aan behoefte te hebben aan samenvattingen, 79% (ook) aan filmpjes en 56% (ook) aan een forum. Dit is weergegeven in tabel 10.

Functie	Samenvattingen	Filmpjes	Forum
Logopedist / Linguïst (Zorg / Onderwijs)	59 (97%)	56 (92%)	44 (72%)
Pedagogisch behandelaar, ambulante behandelaar, systeembehandelaar (Zorg)	46 (82%)	48 (86%)	34 (61%)
Gedrags(des)kundige	39 (98%)	31 (78%)	20 (50%)
Ambulant dienstverlener, Ambulant Begeleider / AD (Onderwijs)	23 (100%)	23 (100%)	16 (70%)
Leerkracht (V)SO	14 (88%)	11 (69%)	7 (44%)
Organisatorische functies (teamleider, secretaresse, communicatiemedewerker, etc.)	15 (94%)	13 (81%)	9 (56%)
Overige medewerkers AC (bijv. audioloog)	1 (100%)	1 (100%)	-
Totaal	197 (85%)	183 (79%)	130 (56%)

Tabel 10. Overzicht van de behoefte aan samenvattingen, filmpjes en een forum (% Ja berekend op basis van N per functiegroep)

Aanvullend is aan professionals gevraagd waar een forum wat hen betreft aan moet voldoen om gebruik te maken van het forum. De volgende antwoorden zijn één keer door een professional genoemd:

- Goede promotie
- Contact met een expertgroep
- Overzicht van veel gestelde vragen door professionals
- Forum gericht op onderwijs aan leerlingen met TOS
- Anonieme casuïstiekbespreking
- Forum voor ouders en hun netwerk

3.6. Leeftijd waarop cliënten zelf informatie gaan zoeken

Aan professionals is gevraagd op welke leeftijd zij denken dat cliënten zelf op zoek gaan naar informatie over TOS en dus mogelijk een website over TOS gaan bezoeken. De gemiddelde leeftijd waarop een kind, volgens professionals, zelf op zoek gaat naar informatie is 9,4 jaar.

3.7. Informatieverstrekking in een andere vorm

Binnen dit project wordt gewerkt aan een digitaal informatiepunt over TOS. Aan professionals is gevraagd of er informatie is die zij liever in een andere vorm willen ontvangen of verstrekken. Aanvullend is gevraagd welke informatie zij in welke vorm zouden willen ontvangen (tabel 11). Professionals geven aan folders en brochures belangrijk te vinden voor ouders. Voor professionals is het prettig om informatie direct mee te kunnen geven aan ouders. Voor ouders zijn folders/brochures prettig omdat zij de informatie makkelijker kunnen teruglezen en kunnen delen met anderen. Dit maakt dat professionals het van belang vinden dat informatie van de website makkelijk geprint of gedownload kan worden.

Informatie	Vorm	Voorwaarden
Wat is TOS? Wat zijn de kenmerken van TOS?	Folder/brochure	Beknopt
Verschil tussen een TOS en een taalachterstand?		In verschillende talen
Wat betekent TOS voor ouder en kind? Wat kunnen ouders doen?		Makkelijk geschreven Visueel ondersteund
Wat is TOS	Filmpjes	In verschillende talen
Wat is TOS	Presentatie	Voorlichtingsbijeenkomsten op scholen
Wat is TOS	(Voor-)leesboek	
Informatie over TOS	App	In verschillende talen
Informatie over TOS	Factsheets	Om uit te printen of makkelijk als bijlage bij een mail te voegen
Verschil tussen vermoeden van TOS en diagnose TOS	Folder	
Tips en adviezen over (omgaan met) TOS	Folder	
Tips en adviezen over communicatie	Filmpjes	Bv. Hanenprincipes
TOS en meertaligheid	Folder	
TOS en motoriek, zindelijkheid	Brochure	

Trajectverloop verwijzen, aanmelden, diagnostiek en behandeling	Folder/stappenplan/ Stroomdiagram/filmpje	
Diagnostiek / Behandel mogelijkheden	Brochure	
Vroegbehandeling/behandelgroepen	Folder	
Onderwijsarrangementen	Folder	
Overstap naar het voortgezet onderwijs	Brochure	Kan ook in filmvorm
Inzichten uit de literatuur	Webinar	
Korte informatieclips voor professionals	Podcast	Om tussendoor te beluisteren (efficiënt tijdsgebruik)
Website AllesoverTOS	Folder/flyer	Als reminder, een websitenaam wordt snel vergeten.
Ervaringsverhalen	Filmpjes	In verschillende talen
FODOK-FOSS	Folder	
Floorplay	Brochure	

Tabel 11. Overzicht van welke informatie professionals in welke vorm willen ontvangen en/of verstrekken.

4. Samenvatting en conclusie

Deze rapportage toont de resultaten van een behoeftepeiling onder interne professionals in het kader van het Deelkrachtproject TOS-informatiepunt. Het doel van deze behoeftepeiling was zicht krijgen op de informatiebehoefte van interne professionals op het gebied van TOS. Het gaat hierbij om welke onderwerpen zij belangrijk vinden voor het informeren van cliënten en hun ouders en externe professionals, en voor welke vragen zij willen doorverwijzen naar een digitaal informatiepunt.

De digitale vragenlijst is ingevuld door 231 professionals. De vragenlijst is het vaakst ingevuld door logopedisten/linguïsten en pedagogisch/ambulant behandelaren. De vragen waarvoor professionals willen verwijzen naar een digitaal informatiepunt zijn divers. Onderwerpen die door veel professionals van belang worden geacht voor het informeren van ouders en professionals zijn: kennis over TOS, onderwijs, diagnostiek, trajectverloop, co-morbiditeit, meertaligheid en concrete tips en adviezen voor de communicatie met het kind met TOS.

Zelf hebben professionals voornamelijk behoefte aan samenvattingen van wetenschappelijke literatuur en filmpjes over kinderen en jongeren met TOS. Een iets kleiner deel, maar nog altijd meer dan de helft, heeft ook behoefte aan een forum.

Voor zowel ouders als professionals is het prettig als informatie ook op papier beschikbaar is, in de vorm van een folder of brochure of makkelijk te downloaden vanaf de website (in meerdere talen). Het gaat dan met name om informatie over wat TOS is, uitleg over diagnostiek en behandeling, en concrete tips en adviezen voor ouders. Voor professionals is het prettig om ouders informatie op papier mee te kunnen geven na een gesprek. Voor ouders is het prettig omdat zij informatie makkelijker kunnen teruglezen of delen met betrokkenen.

De enquête bevestigt het idee dat interne professionals behoefte hebben aan een digitaal informatiepunt, zowel voor hun eigen informatiebehoefte als om naar te verwijzen. De behoeftepeiling levert een bevestiging van de vooraf bedachte globale onderwerpen van de website en geeft handvatten om een voorlopige structuur voor de website (verder) in te richten.

Questionnaire

1 Introductie

Beste professional,

Voor kinderen en (jong)volwassenen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS) is volwaardig deelnemen aan de maatschappij niet altijd vanzelfsprekend. Als expertise-organisaties voor taal, gehoor en communicatie* zetten wij ons in voor een toegankelijke samenleving voor mensen met TOS. Hiervoor is meer bekendheid over TOS van groot belang.

Met een digitaal informatiepunt zorgen we dat informatie over TOS beter vindbaar is. Niet alleen voor cliënten en hun ouders, maar ook voor professionals in zorg en onderwijs. Middels deze vragenlijst willen we graag weten welke vragen jij vooral krijgt over TOS en welke informatie jij graag op een informatiepunt terug zou willen zien.

Het invullen van deze vragenlijst duurt ongeveer **10 minuten** en de gegevens worden anoniem verwerkt. Je kan altijd stoppen en op een later moment weer verder gaan waar je gebleven was. Alvast hartelijk dank voor je medewerking!

Namens het projectteam van TOS Informatiepunt,

Annemarie Kerkhoff (Auris)
Iris Manders (Kentalis)
Iris Duinmeijer (NSDSK)

*Expertise-organisaties Auris, Kentalis en NSDSK zijn de landelijke expertisecentra op het gebied van auditieve en communicatieve problemen. Zij zijn samen met andere instellingen en experts verantwoordelijk voor het Digitaal Informatiepunt voor Kinderen met Deelkracht: <https://deelkracht.nl/>. Deze vragenlijst maakt onderdeel uit van het project 'TOS Informatiepunt' programma.

---

2 Algemene gegevens

Bij welke organisatie ben je werkzaam?

Wat is je huidige functie?

Hoeveel jaar werk je al in deze functie?

(vul alleen een cijfer in)

---

3 Vragen/knelpunten

Voor welke vragen over TOS wil je doorverwijzen naar een informatiepunt?

Vermeld in je antwoord wie de vraag stelt (bijvoorbeeld ouders, cliënten/leerlingen of professionals) en de achtergrond van de doelgroep (bijvoorbeeld leeftijdsgroep en/of eventuele meertaligheid).

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

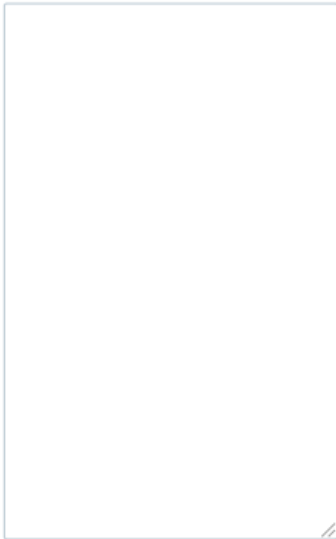
4 Thema's informatiepunt

Op het informatiepunt komt in ieder geval informatie over algemene onderwerpen als diagnostiek en behandeling van TOS, ervaringsverhalen en routes/richtlijnen voor zorg en onderwijs voor kinderen met TOS.

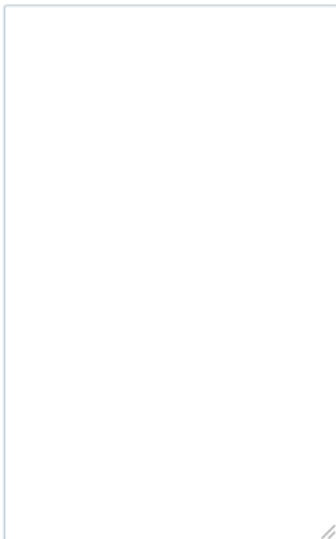
De volgende vragen gaan over welke specifieke onderwerpen er volgens jou op het informatiepunt thuishoren voor verschillende gebruikers.

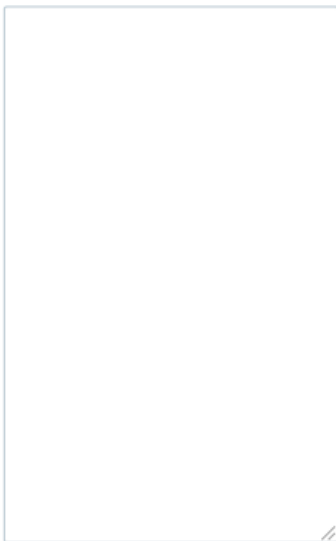
Welke onderwerpen vind jij belangrijk voor het informeren van cliënten/leerlingen en/of hun ouders?

Welke onderwerpen vind jij belangrijk voor het informeren van externe professionals/verwijzers?

Welke onderwerpen vind jij belangrijk voor jouw eigen informatiebehoefte?

---

5 Gerichte Vragen

Heb je behoefte aan Nederlandse samenvattingen van wetenschappelijk onderzoek?

- Ja
- Nee

Heb je behoefte aan filmpjes van kinderen/jongeren met TOS?

- Ja
- Nee

Heb je behoefte aan een besloten forumfunctie om in gesprek te gaan met andere TOS-experts (bijv. in zorg, onderwijs of van een andere discipline)?

- Ja
- Nee

Toelichting

---

6 Leeftijd bezoekers

Vanaf welke leeftijd denk jij dat kinderen zelf een website over TOS bezoeken?

(vul alleen een cijfer in)

7 andere vorm van informatie

Is er informatie die je liever in een andere vorm krijgt of verstrekt dan via een digitaal informatiepunt? (bijv. een brochure).

Zo ja, welke informatie en in welke vorm?

8 Final page

Dit is het einde van de vragenlijst. Bedankt voor je deelname! Je kan het scherm nu sluiten.

Wil je op de hoogte blijven van dit project, kijk dan op de [website](#)

Concrete tips en adviezen (21)

- Waarom ondersteunende gebaren inzetten bij TOS?
- Betekent het ondersteunen met gebaren dat ze straks meer gaan gebaren dan praten? (ouders jonge kinderen)
- Wat is het belang van kijken-wachten-luisteren, volgen, aanpassen spreektempo, ondersteunende gebaren, etc.?
- Waarom zijn pictogrammen belangrijk voor kinderen met TOS?
- Waarom is voorlezen belangrijk?
- Tips en adviezen om rekening te houden met TOS in de opvoeding
- Meer informatie over communicatieve redzaamheid en hoe je op dit vlak beter omgaat met kinderen en jongeren.
- Psycho-educatie, met beelden en in begrijpelijke taal voor ouders
- Uitleg Hanen principes
- Vragen over taalaanbod voor het kind
- Wat kan mijn/het kind helpen?
- Online miniversie van Ervaar TOS
- Educatiemateriaal over TOS in spelvorm
- Concrete voorbeelden bij de informatie die ouders krijgen
- Tips & tricks om de taalontwikkeling te stimuleren
- Ondersteunende materialen voor ouders en professionals
- Wat moet je wel en niet doen in de communicatie met kinderen/jongeren met TOS?
- Wat zijn goede leestips over TOS voor ouders en leerkrachten?
- Ouders helpen bij het bieden van overzicht en een duidelijke dagindeling in dagelijkse situaties.
- Invloed TOS op interactie tussen ouder en kind en PM'er en kind: wat zijn de risico's en hoe ga je hiermee om?
- Informatie over rouwverwerking en acceptatie voor ouders

Onderwijs (20)

- Gevolgen van TOS op het onderwijs op korte en lange termijn voor leerlingen met TOS – alle leeftijden
- TOS en overstap naar voortgezet onderwijs
- Wat biedt cluster-2 extra t.o.v. het regulier onderwijs?
- Is er een TOS-verklaring voor eindexamenleerlingen?
- Percentage uitstroom onderwijs uitgesplitst naar verschillende onderwijstypen
- Wat zijn de gevolgen voor het onderwijs op de korte en lange termijn voor kinderen met TOS?
- Waar moet je rekening mee houden met de overstap naar school?
- Wat zijn verschillende onderwijsvormen?
- Waarom is het kind altijd zo moe na school?
- Welke onderwijsvormen zijn er voor mijn kind? Welke hulp/ondersteuning is er mogelijk voor leerlingen met TOS in regulier onderwijs?

- Hoe kan ik de hulp op school voor mijn kind regelen?
- Kan een leerling een arrangement krijgen bij co-morbiditeit?
- Informatie over verschillende onderwijstypen (cluster2-, SBO, ZMLK, etc.).
- TOS en de overstap naar het voortgezet onderwijs?
- Wat is een goede voorschool voor mijn kind?
- Waar hebben ze kennis over TOS?
- Wat als cluster-2 onderwijs vol zit?
- Onderwijsarrangement bij brede problematiek
- Wat merk je aan een kind met TOS op school?
- Hoe kun je een kind met TOS het beste ondersteunen?

Meertaligheid (17)

- Welke rol speelt meertaligheid bij TOS?
- Is meertaligheid de oorzaak van TOS?
- Komt het doordat ouders niet goed Nederlands spreken?
- Informatie over TOS in moedertaal van ouders
- Welke taal aanbieden aan het kind? Kunnen beide talen worden aangeboden?
- TOS-diagnostiek bij meertalige kinderen; waar kun je hiervoor terecht?
- Hoe wordt TOS bij meertaligheid gediagnosticeerd?
- Wat zijn de verschillen tussen TOS en de NT2-ontwikkeling?
- Zijn er verschillen in de problemen als gevolg van meertaligheid en als gevolg van TOS?
- Hebben alle meertalige kinderen ook TOS?
- Wat zijn belangrijke uitgangspunten in meertalige opvoeding (praktische adviezen voor ouders)?
- Wat is het verschil tussen een TOA en TOS?
- Rol meertaligheid binnen behandeling
- Kan mijn kind wel meerdere talen leren?
- Behandeling in moedertaal; hoe verschillende talen elkaar ook kunnen ondersteunen in de taalontwikkeling en waarom het waardevol is om ook de moedertaal aan te blijven bieden.
- Spreken we ook van TOS als er alleen problemen zijn met de Nederlandse taal?
- Waarom heeft mijn kind een TOS terwijl er zo veel kinderen met een migratieachtergrond in de klas zitten?

TOS & co-morbiditeit (13)

- Relatie TOS & dyslexie
- Kan het bij jonge kinderen TOS zijn en dan ontwikkelen tot dyslexie?
- Mogelijkheden voor dyslexieonderzoek, behandeling en vergoeding?
- Stopt het onderwijsarrangement als dyslexie wordt vastgesteld?
- Relatie TOS & ASS
- Hoe kan ik het verschil tussen een taalprobleem en ASS herkennen?
- Is TOS een symptoom van ASS?
- Waar moet ik zijn met mijn vragen over TOS en ASS?
- Wanneer is er sprake van TOS en wanneer van ASS?
- Wanneer is er sprake van TOS en wanneer van AD(H)D

- CMB
- Wanneer spreek je van TOS als er ook sprake is van andere problematiek?
- Waar kan ik terecht met mijn vragen over TOS en Dyslexie en TOS en ASS, etc.?

Diagnostiek (13)

- Waarom vermoeden TOS? Gaat het dan over?
- Hoe kan een vermoeden TOS al op jonge leeftijd gesignaleerd worden?
- Waarom is herhalingsonderzoek nodig?
- Welke IQ-testen kunnen worden afgenomen? Wat zijn de verschillen tussen de tests? Wanneer wordt voor welke test gekozen?
- Verschil onderzoek logopedist en klinisch linguïst
- Hoe verhoudt de score op logopedisch onderzoek zich tot een IQ-score?
- Mag een logopedist uit de vrije vestiging de diagnose TOS stellen?
- Wat is er nodig om een diagnose TOS te kunnen stellen?
- Vanaf welke leeftijd kun je spreken van diagnose TOS?
- Wanneer weet ik zeker dat mijn kind een TOS heeft?
- Wat houdt een TOS-diagnose in?
- Criteria voor het stellen van een TOS-diagnose
- Proces van diagnostiek

Behandeling (13)

- Wat doet een peuterbehandelgroep voor kinderen met TOS?
- Waarom is behandeling nodig?
- Wanneer heb je recht op ZG-zorg?
- Waar heb je recht op bij diagnose TOS?
- Hebben alle kinderen op de behandelgroep ook echt TOS?
- Welke behandeling heeft het/mijn kind met TOS nodig? (alle doelgroepen, alle leeftijden)
- Wat maakt de behandeling specifiek voor TOS?
- Wanneer is groepsbehandeling nodig? Hoeveel dagen?
- Wordt er binnen behandeling alleen gekeken naar taal of ook naar andere ontwikkelingsdomeinen?
- Wat is de beste behandeling?
- Welke zorgaanbod is er beschikbaar naast een onderwijsarrangement?
- Welke hulp is er als het kind tussen wal en schip valt?
- Methodieken voor TOS

Routes/trajectverloop (12)

- Aanmelding
- Verwijzing
- Diagnostiek
- Zorg
- Onderwijs
- Hulpverlening
- Behandeling

- Toelatingscriteria cluster-2 onderwijs (uitleg in vreemde talen)
- Hoe verloopt het traject van vermoeden TOS naar plaatsing op een intensieve setting?
- Op basis van welke criteria/argumenten wordt een arrangement toegekend?
- Hoe vraag je een arrangement aan?
- Wanneer consultatie en advies aanvragen?

TOS en bijkomende problemen (11)

- Motorische problemen
- Problemen met zindelijkheid
- Andere ontwikkelingsproblemen
- Executieve functies
- Mentale problemen
- Sensorische informatieverwerkingsproblematiek
- Informatieverwerkingsproblemen
- Gehoorproblematiek
- Problemen met eten, kauwen, slikken > wordt dit door TOS beïnvloed?
- Relatie TOS en spraakproblemen
- Hoe kun je vroegtijdig inspelen op bijkomende problematiek?

Sociale kaart (10)

- Waar terecht voor onderzoek, zorg en onderwijs?
- Welke behandeling wordt waar geboden?
- Overzicht van alle zorginstellingen (voor TOS) en aanbod per regio
- Lot- en bondgenotenorganisaties
- Mogelijkheden voor leesmaatje / extra ondersteuning Nederlandse taal
- Workshops en cursussen over TOS voor ouders en professionals
- Welke organisaties zijn er in de regio en wat zijn de verschillen?
- Waar kan ik buiten Kentalis goede GGZ ondersteuning krijgen, die rekening houdt met TOS?
- Wanneer kan ik bij een gespecialiseerde organisatie terecht, als ik vragen heb?
- Wat kan ik van een gespecialiseerde organisatie verwachten?

Wat is TOS? (8)

- Definitie
- Wat zijn de kenmerken?
- Wat betekent het voor een kind (in het dagelijks leven)?
- Hoe vaak komt het voor?
- Wat betekent het voor de communicatie met het kind?
- Gaat TOS weg door veel te oefenen?
- TOS in anderen landen; is het daar ook bekend? Wordt er daar ook hulp geboden?
- Hoe kan het dat kinderen met TOS verschillende problemen kunnen hebben? Welke problemen kunnen dat zijn (per leeftijdsfase).

Gedrag en sociaal-emotionele ontwikkeling (8)

- TOS en zelfbeeld

- TOS en gedragsproblemen
- Welk ongewenst gedrag kan worden verklaard vanuit TOS? Hoe ga je hiermee om?
- Gevolgen TOS voor sociaal-emotionele ontwikkeling per leeftijdsfase
- Waar vinden ouders hulp voor kind met TOS en sociaal-emotionele problemen?
- Hoe kan een kind met TOS en sociaal-emotionele problemen geholpen worden?
- Hoe kunnen wij kind helpen in de aansluiting bij leeftijdgenoten/vriendschappen?
- Hoe kan ik het kind helpen bij het uiten van emoties om frustratie te voorkomen?

TOS en de leerontwikkeling (6)

- Heeft TOS invloed op de leesontwikkeling? Hoe gaan we daar mee om?
- Hoe kunnen digitale middelen worden ingezet bij TOS-leerlingen?
- Kan het kind vreemde talen leren?
- Bij welke vakken moet ik rekening houden met TOS?
- Wat kan ik doen om het kind te helpen met begrijpend lezen?
- Wat is de invloed van TOS op spelling?

Oorzaken TOS (5)

- Meertaligheid
- Leerachterstand
- Genetische oorzaak
- Ligt het aan ouders? (vraag van ouders met alle verschillende achtergronden)
- Hoe kan het dat mijn kind wel goed kan horen, maar de taal niet begrijpt?

Prognose / toekomst (5)

- Wat is de prognose? Hoe ontwikkelt TOS zich over tijd?
- Wat is het toekomstperspectief voor kinderen met TOS?
- Gaat TOS over? Is het te genezen?
- Wat kunnen ouders verwachten in de toekomst?
- Hoe ontwikkelen jongeren met TOS zich?

TOS en de invloed / ontwikkeling op andere domeinen (4)

- Spelontwikkeling
- Motorische ontwikkeling
- Sociaal-emotionele ontwikkeling
- Spraakontwikkeling

Wetenschappelijk onderzoek (voor professionals om te lezen/voor ouders om naar te verwijzen) (4)

- Recente inzichten / ontwikkelingen
- Praktijkgerichte informatie over wetenschappelijk bewijs bij TOS en spraakstoornissen
- Relatie literatuur en toepassing in de praktijk
- Lopende onderzoek m.b.t. TOS

Erfelijkheid (3)

- Is TOS erfelijk?
- Is het aangeboren?
- TOS bij een tweeling

Normale spraak-/taalontwikkeling (2)

- Mijlpalen taalontwikkeling per leeftijdsfase
- Uitleg taalgevoelige periode

BIJLAGE 3. OVERZICHT VRAGEN VAN SPECIFIEK PROFESSIONALS

Onderwijs (15)

- Welke aanpassingen kun je doen in de klas voor een leerling met TOS?
- Hoe kan ik mijn leerling actiever mee laten doen in de kring?
- Op welke signalen moet ik letten als ik een kind met TOS in de klas heb?
- Welke onderscheidende cluster-2 onderwijsbehoeften zijn er?
- Kennis en handvatten voor het omgaan met leerlingen met TOS?
- Hoe verhoudt onderwijs zich tot zorg?
- Hoe ga ik als leerkracht om met articulatieproblemen / fonologische stoornis?
- Hoe kan ik de leerling met TOS beter betrekken bij de instructie?
- Hoe kan ik beter in contact komen met jongeren i.p.v. alleen vragen stellen en korte antwoorden krijgen?
- Hoe om te gaan met forse spraakproductieproblemen in het lees- en spellingsonderwijs?
- Hoe kun je de voorschotbenadering inzetten bij een TOS-leerling in groep 2 van regulier onderwijs?
- Moet ik een nieuw arrangement aanvragen als na beëindiging blijkt dat het toch niet goed gaat met de leerling?
- Hoe houd ik in de klas rekening met de zwakke vaardigheden van de leerling met TOS?
- Wat zijn vaak sterke kanten van TOS-leerlingen die ik kan inzetten in de praktijk?
- Hoe versterk ik het auditief geheugen van het kind?

Behandeling (10)

- Nieuwste inzichten van behandeling bij oudere kinderen
- Behandeling voor volwassenen met TOS
- Nieuwste inzichten over behandeling
- Welke behandelingen zijn (het meest) effectief?
- Welke methodieken kun je inzetten bij de behandeling van TOS
- Hoe ouders betrekken in logopedische behandeling?
- Welke behandeling en welke dosering is effectief?
- Wat zijn good-practise methodieken/aanpakken?
- Welke materialen zijn effectief?
- Wat kun je doen om een kind met TOS te ondersteunen op PSZ/KDV?

Herkennen en signaleren (6)

- Hoe kunnen leerkrachten, PM'ers, etc. TOS herkennen/signaleren?
- Herkennen van TOS bij kinderen 12- en 12+
- Waar op te letten bij een cliënt bij wie ik een TOS vermoed?
- Belang van breed signaleren
- Zorgen taalontwikkeling bespreken met ouders; wat als ouders noodzaak niet zien?
- Wanneer kun je nog wel afwachten?

Meertaligheid (5)

- Waar let je op in de anamnese, diagnostiek en behandeling bij meertalige kinderen?
- Is meertaligheid extra moeilijk bij kinderen met TOS?
- TOS en meertaligheid bij oudere kinderen
- Wat kunnen we het beste adviseren bij meertaligheid en TOS?
- Wat kunnen we verwachten ten aanzien van de Nederlandse taalontwikkeling (bij vluchtelingenkinderen)?

Diagnostiek (5)

- Veel logopedisten in de reguliere praktijk weten niet dat ze zelf de diagnose TOS mogen stellen aan de hand van de Siméa-richtlijn (of ervaren handelingsverlegenheid).
- Wie mag er een vermoeden TOS vaststellen?
- Moet vermoeden TOS altijd worden omgezet naar een diagnose?
- Wat moet ik doen bij een vermoeden van TOS bij een kind?
- De ontwikkeling van het kind stagneert ondanks logopedische behandeling, waar kan ik terecht?

Verwijzen (4)

- Wie mag verwijzen?
- Wanneer verwijzen?
- Naar wie / welke organisatie verwijzen?
- Route en proces van verwijzing

Overige (4)

- Hoe lees en interpreteer ik een logopedisch verslag? (leerkrachten)
- Hoe interpreteer je de richtlijn TOS? (logopedisten)
- Mogelijkheden voor scholing
- Hoe om te gaan met jongeren en jongvolwassenen met TOS? (docenten en werkgevers)

Oudergesprekken en betrokkenheid (2)

- Hoe betrek ik niet-westerse ouders meer bij de hulp/behandeling aan hun kind?
- Hoe ga ik het gesprek aan met ouders als ik een vermoeden heb van TOS bij het kind?

Wat is TOS? (1)

- Wat is het verschil tussen een primaire en secundaire TOS?

BIJLAGE 4. OVERZICHT VRAGEN VAN SPECIFIEK OUDERS

Concrete tips en praktische adviezen (11)

- Waar kan ik een gebarencursus volgen?
- Informatie van ervaringsdeskundigen
- Welke aanpassingen moeten wij thuis doen?
- Wat kan ik thuis doen met mijn kind met TOS?
- Hoe kan ik de zelfstandigheid van mijn kind stimuleren in de thuissituatie, wat kan ik van mijn kind vragen?
- Kan ik ergens pictogrammen/gebaren vinden?
- Wat zijn goede tips om thuis toe te passen in de communicatie met mijn kind?
- Heeft het zin om mijn kind continue te bevragen en te oefenen met taal?
- Wat is een leuke manier om thuis toch met taal bezig te zijn?
- Hoe kan ik mijn kind thuis ondersteunen (in de communicatie)?
- Hoe leg ik aan mijn kind uit wat TOS is?

Onderwijs (9)

- Wie kan mijn kind helpen met mijn leerwerk?
- Kan mijn kind naar regulier onderwijs?
- Welke mogelijkheden zijn er voor kinderen met TOS binnen het onderwijs?
- Naar welk type onderwijs kan mijn kind uitstromen?
- Is het niet beter om mijn kind te plaatsen in een klas met taalsterke kinderen, zodat mijn kind zich daaraan kan optrekken?
- Hoe zit het Nederlandse onderwijssysteem in elkaar?
- Welk zorgaanbod is er voor leerlingen met TOS naast een onderwijsarrangement?
- Kan mijn kind een vervolgopleiding doen? Welke opleiding is het meest passend?
- Komt mijn kind weer van het speciaal onderwijs af als het kind er eenmaal op zit? (ouders, alle achtergronden).

Psycho-educatie / Omgaan met onbegrip (6)

- Hoe kun je familieleden vertellen over TOS?
- Hoe ga je om met onbegrip bij familieleden?
- Ouderverenigingen
- Welke boeken zijn er over TOS?
- Ouders hebben stress en relatieproblemen en willen graag praten met iemand die weet wat TOS inhoudt.
- Hoe leer ik mijn andere kinderen omgaan met de TOS van hun broer/zus?

Vrije tijd (5)

- Welke sport past bij mijn kind met TOS?
- Bij welke sportclub hebben ze ervaring met TOS?

- Handvatten en adviezen voor trainer/coach
- Vrijtijdsbesteding voor scholieren middelbare school met TOS?
- Praktische handvatten zodat kind mee kan doen in een club

Meertaligheid (3)

- Is mijn kind in de war door meertaligheid?
- Wat zijn de mogelijkheden voor extra ondersteuning bij de Nederlandse taal?
- Moet ik meer Nederlands tegen mijn kind praten?

Behandeling (3)

- Zijn er Engelstalige behandelgroepen?
- Ik wil voor mijn kind wel groepsbehandeling, maar geen diagnose TOS, kan dat? (ouders met niet-Nederlandse achtergrond)
- Hoe krijgt mijn kind passende hulp zonder diagnose?

Herkennen en signaleren (2)

- Wanneer moeten er alarmbellen gaan rinkelen bij jonge kinderen en moet je niet meer afwachten?
- Waarom is vroege signalering en vroege interventie belangrijk?

Gedrag & sociale-emotionele ontwikkeling (2)

- Verklaren van ongewenst gedrag bij een kind; wil het kind het niet of kan het kind het niet? Hoe ga je hiermee om? Heeft straffen zin of straf je het kind dan voor iets waar het niets aan kan doen?
- Hoe kan ik contact met leeftijdgenoten in de woonomgeving stimuleren?

Wat is TOS? (1)

- Is een TOS aantoonbaar met een MRI of CT-scan?

BIJLAGE 5. OVERZICHT VRAGEN VAN SPECIFIEK CLIËNTEN

Psycho-educatie / omgaan met onbegrip (6)

- Spreekbeurten TOS (voor en door kinderen in de basisschoolleeftijd)
- Hoe kan ik mezelf beter begrijpen en mijn hulpvragen beter aan vrienden en anderen uitleggen?
- Hoe om te gaan met onbegrip op het werk? (jongvolwassenen)
- Lot- en bondgenotencontact
- Begrijpelijke info over TOS (12+)
- Hebben andere kinderen/jongeren met TOS dezelfde ervaringen als ik?

Behandeling/begeleiding (6)

- Waarom moet ik naar logopedie? Het helpt mij toch niet? (12-)
- Wat kan mij helpen? (12- en 12+)
- Zoeken naar begeleiding/hulp tijdens stage (jongvolwassenen)

- Hoe kan ik zelfstandig (begeleid) gaan wonen? (jongvolwassenen)
- Hoe krijg ik de chaos uit mijn hoofd? (jongvolwassenen)
- Wie kan mij helpen met administratie en contact met gemeentelijke instanties? (jongvolwassenen)

Onderwijs (3)

- Waarom moet ik uit de klas?
- Informatie voor leerlingen
- Wie kan mij helpen met mijn leerwerk?